רויטע וועלט 1929, נומ׳ 9

אינערלעכער און אויסערלעכער געבוי פון מאַרקישעס „ברידער“

אל. פינקעל

I

איינע פון די גרעסטע געשעענישן אין אונדזער דיכטונג איז פ. מאַרקישעס פּאָעמע אָדער עפּאָפּיי „ברידער“. גאַנץ ריכטיק האָט ז׳ י. בערסאָן אָנגערופן „אַ ווערק מיט אַ גרויסן פאַרנעם“*. דאָס וואָרט „פאַרנעם“ דאַרף מען דאָ פאַרשטיין ניט בלויז אין קוואַנטיטאַטיוון זין. דאָס איז אַ ווערק פון גרויס וויכטיקייט, אַ ווערק מיט אַ גרויסער פּאָעטישער אַקטועלקייט פאַר דער יידישער ליטעראַטור; אַ ווערק, וואָס אַף אים וועט מען זיך לערנען. פאַר מאַרקישן גופא איז די פּאָעמע דער שפּיץ פון אַן עטאַפּ אין זיין שאַפן, אַ פאָקוס, וואָס אין אים זיינען קאָנצענטרירט אַלע מאַרקישעס פּאָעטישע אייגנשאַפטן.

י. בערסאָן האָט פאַרענדיקט זיין אַרטיקל וועגן דער פּאָעמע מיט די ווערטער: „קעדיי אָפּשאַצן ווי געהעריק איר גרויסן באַדייט, סיי אין פראַט פון פאָרם, סיי אין פראַט פון אינהאַלט, פאָדערט זיך דעריבער מער ווי אַ ביבליאָגראַפיש אַרטיקל, נאָר אַ גרינטלעכע שטודיום“. אַ פרווו פון אַזאַ שטודיום האָט געגעבן בערסאָן אליין אין זיין דערמאָנטן אַרטיקל. עמעס, זיין פרווו איז געווען זייער אַ קורצער, דערצו האָט ער אָנגערירט בלויז איין זייט — די טעמאַטיק. דער ציל פון דעם אַרטיקל איז אָנרירן אַן אַנדער זייט — אַ פאָרמעלע, קאָמפּאָזיציע און סטיל.

II

ווען מע לייענט „ברידער“, פילט מען די גאַנצקייט, אַז פון דער פּאָעמע ווייעט מיט עפּעס באַקאַנטס, אַז מ׳האָט שוין פריער געלייענט עפּעס זייער נאָענטס, ענלעכס. ווען אָט דער ניט דייטלעכער געפיל פאָרמירט זיך אויס, דערמאָנט זיך, קודעמקאָל, סעלווינסקיס — „Улялаевщина“, סיי אין פערזנמאָס, וואָס איז ברייט און פילפיסיק, סיי אין אַ ריי קלייניקייטן און דעטאַלן - באַשרייבונגען, פאָלקלאָרמאָטיוון, געמיש פון עפּישן און לירישן עלעמענט — פילט זיך אַ באַשטימטער און דירעקטער איינפלוס פון סעלווינסקיס באַרימטער עפּאָפּיי.

אָט זיינען איינִיקע ביישפּילן בײַ סעלווינסקין:

„В точках и тире отдала приказ
из•конной выделить корпус.
Означенный корпус именовать ЧОН
присвоением прав армии.
Все вагоны — цветные, товарные,
груженые тарой, также кирпичом
освободить под ответ продчека
представить фамилии 2-х кандидатов
Посты командарм комиссар ТЧК“
Командующий ЮВгруппы (дата)·

* זע „די רויטע וועלט“ 6 — 5, 1929 י.

„און אַ שרייבמאַשינקע שטעפּט שוין אַ מאַנדאַט:

. . . .

דעררדאָזיקער ארויסגעגעבן וואָרט
דעם מאַטראָס טרובאַ טערענטי
מיט דער באַפולמעכטיקונג און אַלע רעכט
אריינפירן אָרדענונג און גערעכטיקייט.

. . . .

עס ווערט געבעטן אַלע אַנשטאַלטן —
מיליטערישע, בירגערלעכע, יאַם - קויכעס פון לאַנד —
באַהעלפן דעם כאַווער טרובאַ טערענטי אין זיינע טאַטן —
קעגן דער קאָנטער - רעוואָליוציע און בורזשואַזע באַנדעס,
רעכט אַף וועלכע געגעבן אים איז
אַף צו פאַרטיליקן און צו באַקעמפן“.

כסימע, שטעמפּל. (ז. 152)

די ענלעכקייט צווישן די ביידע סטיליזאַציעס פונעם אָפיציעלן פּאַפּיר איז אַ צו גרויסע, קעדיי צו מיינען, אַז דאָס איז אַ צופעליקייט.

סעלווינסקי איז ניט דער איינציקער, וועמענס איינפלוס מע קען באַמערקן אין מאַרקישעס פּאָעמע. ס׳פילן זיך נאָך בלאָק און יעסענין. ס׳קומט אָפילע דערצו, אַז מאַרקיש — בעיוידים און בעלוי-יוידים — נוצט אויס אַ פרעמדן מאַטעריאַל. אַזוי, למשל:

„טראַשקין איז אַ אונגרוער אָן אייגענער, אָבער אַ זשיד איז דער לענין“. ז. 132.

דאָס איז אַ דירעקטע האַלוואַע פון באַבעלס „זאַלץ“:

„За жидов... разговора нет. Между прочим за Ленина не скажу,
а что Троцкий отчаянный сын тамбовского губернатора...“

(ציטירט אויסנווייניק, דעריבער קען זיך דאָ טרעפן אַ טעקסטלעכע ניטפּינקטלעכקייט).

די ביידע מינים האַשפּאָעס דאַרף מען דיפערענצירן. נאַטירלעך, דער צווייטער מין — אויסנוצן פרעמדן מאַטעריאַל, אָט ווי דער וויץ וועגן טראָצקין און לענינען — איז צו איינפאַך, עס האָט ניט קיין פּאָזיטיוון ליטעראַרישן באַדייט. דער ערשטער מין האַשפּאָע — באַנוצן זיך מיט פרעמדע דערגרייכונגען פאַר אייגענער ליטעראַטור — האָט גראַר אַ וויכטיקן באַדייט. די ליטעראַטור - אַנטוויקלונג פון יעדער נאַציע נוצט אויס אַזעלכע מיטלען. אַזאַ האַשפּאָע איז אַ פּאָזיטיווער פאַקטער און פירט צו דער באַרייכערונג פון דער ליטעראַטור. אָט ווייסן מיר, אַז די פראַנצויזישע האַסקאַלע - ליטעראַטור פונעם סאָף XVIII יאָרהונדערט האָט געווירקט אַף אַלע וועלט-ליטעראַטורן; גרויס איז געווען בייראָנס האַשפּאָע אַף פּושקינען און לערמאָנטאָוון און אַסאַך אַנדערע, ניט בלויז רוסישע דיכטער. ווען מע רעדט וועגן סעלווינסקיס, בלאָקס ווירקונג אַף מאַרקישן, דאַרף מען עס ניט פאַרשטיין אין אַ נעגאַטיוון זין. אי פאַר מאַרקישען, ווי פאַר אַ פּאָעט, אי פאַר דער יידישער פּאָעזיע ביכלאַל, זיינען אַזעלכע האַשפּאָעס אומפאַרמיידלעך. קעדיי בעסער צו פאַרשטיין די אַנטוויקלונג פון אונדזער מאָדערנער פּאָעזיע, באַזונדער מאַרקישן אין זיין פּאָעמע, — קען מען דעריבער ניט פאַרבייגיין די ווירקונג פון וואָרטקינסטלער באַ אַנדערע נאַציעס און אין אַנדערע שפּראַכן.

III

דער כילעק צווישן פּאָעזיע און לירישע לידער ליגט ניט אַזוי אין זייער פאַרנעם, — ס׳קען זיין אַ קורצע פּאָעמע און אַ גרויסע ליד, — ווי אין זייער סיוזשעטישקייט. אַ ליד קען זיין סיוזשעטלאָז, ס׳קען אָבער ניט זיין קיין פּאָעמע אָן אַ סיוזשעט. אין אַ פּאָעמע מוז שטענדיק זיין אַ העלד, וואָס טוט עפּעס, אַרום וועמען עס אַנטוויקלט זיך אַ פאַבולע. אָפילע די לירישע אָפּנויגן זיינען שטענדיק צונויפגעבונדן מיט דעם עצעם

ווערק, מיטן סיפּער־האַמיסע און פאַרלירן ניט די פּראָפּאָרץ. נאָר אין פאַל, ווען די לירישע אָפּנויגן זיינען ניט צונויפגעבונדן מיט דער סיוזשעט־ליניע, אויב זיי הענגען, אַזוי צו זאָגן, אינדערלופט — ווי שיין זיי זאָלן ניט זיין — זיינען זיי דאָך איבעריק. אַפילע די שענקייט קען זיי ניט רעכטפאַרטיקן.

אין וואָס באַשטייט דער סיוזשעט פון „ברידער”?

דאָס איז אַ געשיכטע וועגן צוויי ברידער קאָמוניסטן — שלוימע־בער און אזריל. שלוימע־בער אַרבעט דאָ, אין ראַטנפאַרבאַנד, און אזריל קלייבט זיך אַריבער קיין פוילן און פירט דאָרטן אַן אונטערערדישע רעוואָליוציאָנערע אַרבעט. שלוימע־בער איז אַ געוועזענער הוטע־אַרבעטער. ער אָרגאַניזירט אין זיין שטעטל אַ רעווקאָם, נעמט אַן אנטייל אין בירגער־קריג, ווי אַ פעיקער אָרגאַניזאַטאָר פון דער נער־קאַמפּאַניע, פאָרט מיטן פּאַנצערצוג, אַרבעט אין ״קרים״ קעגן דעניקינען און וראַנגעל אין „טיל” און שטאַרבט אין שלאַכט ווי אַ קאָמאַנדיר פון אַ באַשקירישער רייטער־דיוויזיע. אזריל — אַ שניידער — אַרבעט אין פוילן, אָרגאַניזירט פוילישע וועבער און שטאַרבט אַף דער טליע. שלוימע־בערס געליבטע — סערקע, אַ טאָכטער פונעם שטאָט־נאָגיד ראַכמיל, אויך אַ קאָמוניסטקע,— פאָרט מיט שלוימע־בערן צוזאַמען אין פּאַנצערצוג, אַרבעט מיט אים אין קרים. טאַקע אין קרים ווערט זי דערשאָסן צוזאַמען מיט עטלעכע אַנדערע כאַוויירים. אזריל האָט אויך אַ געליבטע — אַ וועבערן, נעכאָמע. די אַלע געשעענישן קומען פאָר אין דער טקופע פון וועלט־מילכאָמע און בירגער־קריג — 20־1914 י.י.— אין רוסלאַנד, אוקראַינע און פוילן.

ווי אַזוי איז אויסגעפאָרמירט אָט די סיוזשעט־קאָנווע אין מאַרקישעס ווערק? ווי אַזוי זיינען צוזאַמענגעבונדן באַזונדערע עלעמענטן אירע, ווי אַזוי זיינען געשילדערט די פּערזאָנען? קעדיי צו געבן אַן אַנאַליז פון סיוזשעט, איז נויטיק צו באַקענען זיך מיטן אינהאַלט פון די באַזונדערע קאַפּיטלעך.

די פּאָעמע באַשטייט פון 30 קאַפּיטלעך — 270 זייטן, זי עפנט זיך מיט אַן אוווערטיור, וואָס גייט ניט אַריין פאַר זיך אַליין אין סיוזשעט־ליניע, נאָר מערקט אָן די הויפּט־טעמעס פונעם ווערק. די טעמעס זיינען: שטעטל, וועלט־מילכאָמע, בירגער־קריג, פּאָגראָמען, מענאַכעם־הערש און זיינע זין — אזריל און שלוימע־בער. דאָס זיינען אי די געשעענישן, אי די פּערזאָנען, אי דער פּאָן פון דער פּאָעמע.

דאָס צווייטע קאַפּיטל באַווייזט אונדז דעם שניידערס מישפּאָכע: מיר האָבן דאָ מענאַכעם־הערשן, זיין ווייב עסטער, זיינע זין — אזריל דער שניידער, און שלוימע־בער דער הוטע־אַרבעטער. הייסט דאָס, אַז מיט די הויפּט־פּערזאָנען באַקאַנען מיר זיך, ווען זיי זיינען שוין גרויסע באָכערים. קיין פאָרגעשיכטע האָבן מיר דאָ ניט.

דאָס דריטע קאַפּיטל באַווייזט דעם שטאָט־נאָגיד ראַכמיל, און בלויז עפּיזאָדיש — דורך יעיזיף דעם מעקלער ווערט דערמאָנט ראַכמילס טאָכטער סערקע. דאָס קאַפּיטל האָט שוין גענוגע אָנווייזונגען אַף דער צייט,— מילכאָמע און אָנהויב רעוואָליוציע.

צו דער דירעקטער אַנטוויקלונג פונעם סיוזשעט קערט זיך מאַרקיש אום בלויז אין VIII קאַפּיטל. די צווישנדיקע קאַפּיטלעך אַנטהאַלטן זייטיקע עפּיזאָדן און באַשרייבונגען. דאָס IX קאַפּיטל איז אַ לירישע מיטערמעדיע, אויסגעמישט מיט באַלאַדע און מיט שטיקלעך פון דעם ווייטערדיקן געשעענישן־גאַנג.

אינעם X קאַפּיטל איז אַרויסגעפירט אַ נייער פּערסאָנאַזש — ראַכמילס מעזיניק, בענטשיק, וואָס גייט אַוועק פון זיין טאַטנס הויז.

דאָס XI קאַפּ.— איינס פון די שענסטע אינעם ווערק — גיט אונדז צו וויסן, אַז מענאַכעם־הערש איז דערהאַרגעט, און אַז די יונגען — אזריל און שלוימע־בער — זיינען ווער ווייס ווו.

פונעם XII קאַפּיטל דערוויסן מיר זיך דירעקט, אַז אזריל גייט אַריבער אין פוילן, און שלוימע־בער דינט אין דער רויטער אַרמיי. מע קען רעכענען, אַז דאָ האָט זיך שוין געענדיקט אַ קניפּ פונעם סיוזשעט און מיר גייען איבער צו די קולמינאַציע־פונקטן. דאָ, הייסט עס, הויבט זיך אָן דער עצעם פון דער פּאָעמע.

דערנאָך גייט אַ באַשרייבונג פון פוילן, פוילישע וועבערס; אַף דער סצענע ווייזט זיך אַ נייע העלדן — די וועבערן נעכאָמע. אזריל אָרגאַניזירט די אונטערערדישע אָרגאַניזאַציע.

דאָס XIV קאַפּיטל איז אַ דירעקטער העמשעך פונעם פאַריקן.

ס׳XV קאַפּ. טראָגט אונדז אַריבער צוריק קיין אוקראַינע און באַווייזט דעם אָנוווקס פון קאָנטער־רעוואָליוציאָנערע שטימונגען.

דערנאָך גייען מיר ווייטער אַריבער אין פוילן.

דאָס גאַנצע XVI קאַפּיטל איז געווידמעט דעם צווייראַנגיקן העלד — יאַנעק און זיין פאָטער.

ווייטער — שלוימע־בער אַפן פּאַנצערצוג מיט סערקען און מאַטראָס טרובאַ. בענטשיקס קומען. ליעבע־דיעווס טויט.

ס׳XVIII קאַפּ.: שלוימע־בער אין זיין שטאָט. טרובאַ אין דאָרף. טרובאַ דערשיסט דעם מעקלער יעיזיפ.

ס׳XIX: ווידער פוילן. ערעוו מילכאָמע.

ס׳XX: אָדעס אונטער דער ווייסגוואַרדעיִשער מעמשאָלע.

ס׳XXI: שלוימע־בער און סערקע אין אָדעס. שלוימע־בער דערציילט סערקען, אַז ער האָט דערשאָסן איר טאַטן. סערקעס טויט און דער טויט פון אירע כאַוויירים־מאַטראָסן.

ס׳XXII: שלוימע־בער און בענטשיק אין דער באַשקירישער דיוויזיע.

ס׳XXIII: רויטע קאַוואַלעריע אין פוילן. דעם ראָווס טויט.

ס׳XXIV: שלוימע־בערס קראַנקייט.

אין די XXV און XXVI קאַפּ. ווערט באַשריבן אזרילס טעטיקייט אין פוילן. ער דערהאַרגעט דעם פּראָוואָקאַטער, נאָר צו שפּעט; מע כאַפּט אים.

ס׳XXVII: דער מישפּעט איבער אזרילן, און זיין טליע.

ס׳XXVIII: ווי אַזוי ס׳איז געשטאָרבן מענאַכעם־הערש דער שניידער.

ס׳XXIX: שלוימע־בער אין קרים. זיין לעצטע שלאַכט. זיין טויט.

ס׳XXX: שלוס — באַגעגעניש פון די דריי צוגן, ווו ער האָט געאַרבעט, שלוימע־בער.

IV

ווען מע זאָל פּרוּוון אויסטיילן דעם סיוזשעט גופע און פאַרגלייכן אים מיטן גאַנצן ווערק, וועט זיך אַרויסשטעלן, אַז קיין סיוזשעט אינעם ענגן זינען פון וואָרט איז אין דער פּאָעמע קימאַט ניטאָ. ס׳זיינען פאַראַן באַזונדערע מאָמענטן, וואָס קענען געבן בלויז טיטשקעס, קעדיי דער לייענער זאָל זיך ניט פּלאָנטערן אין דעם קאָמפּליצירטן געוועב פון דער פּאָעמע. קיין אינטריגע קען מען דאָ ניט געפינען. די העלדן טרעפט מען אין פאַרשיידענע לאַגעס, לויט דעם מעכאַבערס ווילן. אין יעדער לאַגע געפינען זיי זיך אָבער זייער אַ קורצע צייט, ווייסן מיר ניט, ווי וואָלטן זיי זיך ווייטער אויפגעפירט.

וועגן שלוימע־בערס רעוואָליוציאָנערע אַרבעט אַף דער הוטע דערוויסן מיר זיך פון צופעליקע, זייער קורצע דערצוי, ראַכמילס רעפּליקעס. וועגן זיין אַרבעט אין רעווקאָם זיינען פאַראַן בלויז דעם אווטערס אַ קורצע רעמאַרקע און עטלעכע ווערטער פון די שטאָט־בירגער, גאַלעך און פּויערים. זיין ראָלע אַף די פּראָוויאַנט־אָרער פּאַנצערצוגן טיילט זיך ניט אויס פון דער ראָלע פון זיינע כאַוויירים. דער עפּיזאָדישער פּערסאָנאַזש ליעבערעוו איז געשילדערט אַזוי דייטלעך, ווי שלוימע־בער, אַפילע רעליעפער. וועגן זיין אַרבעט אין אָדעס און קרים ווייסן מיר אויך ווייניק. ווי אַזוי האָט ער זיך געראַטעוועט פון די ווייסע, ווען אַלע זיינע כאַוויירים מיט סערקע צוזאַמען זיינען אַריינגעפאַלן צו זיי אין די הענט, איז ניט קלאָר. אַנשטאָט דעם האָבן מיר זייער אַ מעלאָדראַמאַטישע סצענע מיט סערקען און נאַיווע רייד, ווען מע כאַפּט אים און מע פּייניקט אים.

אזרילס סיוזשעט־ליניע איז אָנגעשריבן אויך פונקט אַזוי. ביז אזריל איז אַריבער קיין פוילן, האָט ער געאַרבעט באַם טאַטן אין דער שניידעריי און דערנאָך מיטן ברודער אַף רעוואָליוציאָנערע אַרבעט. דאָס אַלץ, וואָס מיר ווייסן וועגן שלוימע־בערן, ווייסן מיר אויך וועגן אזרילן. לויט וועמענס ווילן גייט אזריל אַריבער אַף אַרבעט אין פוילן — צי לויט אַ פּאַרטיי־באַשלוס, צי לויט אייגענעם ווילן,— איז ניט באַוווסט. דאָס איז ניט איבעריקע נייגיר. נאָר וויכטיק פאַר אזרילס כאַראַקטעריסטיק. זיין טעטיקייט אין פוילן איז אויך ניט אינגאַנצן קלאָר. זייער אַסאַך איז פאַראַן וועגן יאַנעקן, וועגן נעכאָמען, וועגן יאַנעקס פאָטער,— און זייער ווייניק וועגן אזרילן און וועגן פוילישע אַרבעטער. דער עפּיזאָד מיטן פּראָוואָקאַטער וולאַדיסלאַוו איז געבויט אַפּיסל אַוואַנטיוריסטיש; אזריל דערהאַרגעט וולאַדיסלאַוון ראַפּקע אין לעצטן מאָמענט און ווערט מאָמענטאַל אַרעסטירט.

שוואַך איז אַנגעמאָלט די צווייטע וויכטיקע ליניע אין דער סיוזשעט־אַנטוויקלונג — די ליבע. זי איז פאַרקלערט פּאַראַלעליש, אין צוויי פּאָרן: אזריל — נעכאָמע, שלוימע־בער — סערקע. נאָר דאָ זעען מיר בלויז אַ רעמעז אַף אַ אינטריגע.

דער ניט־געראָטענער געבוי פונעם סיוזשעט פירט צו דער היפּערטראָפיע פון די זייטיקע סיוזשעט־ליניעס, צו דיספּראָפּאָרציע פון באַזונדערע עלעמענטן און צו ניט־געלונגענער קאָמפּאָזיציע. אַזוי, לעמאָשל, איז דער גאַנצער עפּיזאָד מיט בענטשיקן צוגעקלעפּט צו דער הויפּט־טעמע. אויב בענטשיקס אַוועקגיין מוז באַרייטן דעם אונטערגאַנג פון דער נעגידישער מישפּאָכע, איז, ערשטנס, שוין פאַראַן סערקע, וואָס איז אַוועק פון איר טאַטן; צווייטנס, פאַרוואָס דאַרף דאַפקע בענטשיק „מיט דורכזיכטיקע אויערן און מיט דאַרע פּיס־כאַראַקטעריזירן אַט דעם אונטערגאַנג? די גאַנצע צייט וואַרט מען עפּעס פון בענטשיקן, טאָמער וועט ער צונויף קומען, טאָמער וועט ער נויטיק זיין, צום סאָף ווייזט זיך אַרויס, אַז ער איז אינגאַנצן איבעריק און טלאָנטערט זיך בלויז אונטער די פיס. דאָסזעלבע מיט דער גאַלעכטע און איר לידל, מיטן גאַלעכס מאָזלען און אַזוי ווייטער.

לאָמיר נעמען די מייסטע מיט מענאַכעם־הערש דעם שניידער. פון אָנהייב אָן וואַרט מען, אַז דער שניידער וועט שפּילן אַ וויכטיקע ראָלע אין דער פּאָעמע. אים זיינען געווידמעט עטלעכע קאַפּיטלעך. נאָר שוין אינעם עלפטן קאַפּיטל דערוויסט מען זיך, אַז „דער מאַן מענאַכעם־הערש איז געהאַרגעט אָפּן וועג דאָרט קיין פאַבינקע״, די פּאָעמע גייט ווייטער; איז ניטאָ שוין סערקע, ראַכמיל, טרובאַ, ליעבעדעוו, מ'האָט שוין אַזרילן געהאַנגען; פּלוצים אין דעם 28־טן קאַפּ. גייט אַ דעטאַלע דערציילונג וועגן דעם, ווי אַזוי ס'איז געשטאָרבן מענאַכעם־הערש. מ'קען דאָ זוכן אַ פּאַראַלעל, צי אַן אַנטיטעזע צווישן דעם טאַטנס טויט און די זינס טויט, — פונעם שטאַנדפּונקט פון דער קאָמפּאָזיציע איז דאָס אָבער ניט ריכטיק.

שוואַך איז אויך דער פינאַל. ס'שטאַרבט מענאַכעם־הערש, ס'שטאַרבן אַזריל און שלוימע־בער, ס'שטאַרבט יעזיוו (אַגעוו, יעזיזעס טויט איז גאָר אַ איבעריקער אי קאָמפּאָזיציאָנעל, אי פּסיכאָלאָגיש, ער איז געהאַרגעט צופעליק), ס'שטאַרבט ראַכמיל, סערקע, ס'שטאַרבן די מאַטראָסן, דאָס איז געוויס זייער אַ פּאַשעטע מיטל צו פאַרענדיקן די פּאָעמע; נאָר גראַד אין דעם זעט מען, אַז דער אויטער ווייסט ניט, וואָס זאָל ער ווייטער טאָן מיט זיינע העלדן. עמעס, רעוואָלוציע האָט געפאָדערט אַסאַך קאָרבאָנעס; עמעס, דעם רעוואָלוציאָנערס לעבן איז פול מיט געפאַרן און טויט־מעגלעכקייטן, נאָר ניט אַלע אַזרילס און שלוימע־בערס זיינען געשטאָרבן, אַ פּריצייטיקער טויט איז ניט קיין אַלגעמיינער גוירל. אי פון פּסיכאָלאָגיש־היסטאָרישן, אי פון קאָמפּאָזיציאָנעל־קינסטלערישן שטאַנדפּונקט איז מאַרקישעס אויסגאַנג פון דער לאַגע אַ טאָעסדיקער.

אויב מיר וועלן זיך צוקוקן, ווי אַזוי זיינען אָנגעמאָלט די פּערסאָנאַזשן, וועלן מיר באַמערקן, אַז זיי האָבן ניט קיין אויסגעפאָרמירטן כאַראַקטער, אַפילו ניט קיין פּאָרטרעט. ווי אַזוי קען מען כאַראַקטעריזירן שלוימע־בערן, לעמאָשל? — אַ איבערגעגעבענער רעוואָלוציאָנער? זיינען דאָך קימאַט אַלע פּערסאָנאַזשן אַזוינע — אי אַזריל, אי טרובאַ, אי ליעבעדעוו, אי דער „קיטאַיעץ״, אי סערקע, אי די נאָמענלאָזע מאַטראָסן. וואָס ווייסן מיר וועגן סערקען? — גאָרנישט מיט גאָרנישט. אייניקע שטריכן זיינען פאַראַן אין בענטשיקס פּאָרטרעט, נעכאָמע איז אַן אויסגעדאַרטע (און ווי אַלט איז זי?), ראַכמיל — אַ גייוועדיקער, און מער גאָרנישט. אַנשטאָט לעבעדיקע מענטשן, זיינען געגעבן בלויז סכעמעס, סימבאָלן פון די העלדן. מערקווירדיק איז, אַז די העלדן ריידן קימאַט אינגאַנצן ניט. קיין דיאַלאָג און קיין מאָנאָלאָג זיינען אין דער פּאָעמע נישטאָ.

אַזריל עפנט זיין מויל בלויז צוויי צי דריי מאָל פאַר דער גאַנצער צייט, און שלוימע־בער אויך דאָסזעלבע. סערקע שווייגט אינגאַנצן, און אַסאַך אַנדערע — אויכעט. אַנשטאָט דעם, באַשרייבט דער אויטער, וואָס איז פאָרגעקומען מיט זיינע טיפּן, נאָר דערביי אויך זייער קאָרג. באַקומט זיך אַ מין מאַריאָנעטן־טעאַטער, נאָר מיט אַ איבערגעריסענעם סיוזשעטן־גאַנג.

V

קעדיי וואָס פולער באַווייזן די העלדן און די געשעענישן, האָט מאַרקיש אויסגענוצט זייער אַ טרעפלעך מיטל; ער באַווייזט זיי אונדז פון עטלעכע שטאַנדפּונקטן. זיין פּאָעמע איז ניט „איך־דערציילונג״ (אַ דערציילונג פון דעם העלדס נאָמען), און ניט פון אויטערס נאָמען, ווען דער מעכאַבער איז אַ גאָט פאַר זיינע העלדן, ווייס אַלץ וועגן זיי און טוט מיט זיי וואָס ער וויל און וואָס ער קען, — אין דער פּאָעמע זיינען איבערגעמישט עטלעכע פאָרמעס: אַ טייל דערציילט דער אויטער אין אַ געוויינלעכער פאָרם פון עפּיק; אַ טייל ווערט איבערגעגעבן אין אַ לירישער פאָרם; אַ טייל דערציילט דער העלד אַליין סיי אין געשפּרעך,

סיי אין אַ בריוו; אַ טייל גיבן איבער זייטיקע מענטשן און פּערסאָנאַזשן. אַזאַ מין קונסטמיטל, האָגאַם ער איז אַסאַך קאָמפּליצירטער פון אַ געוויינלעכער דערציילונג, דעריבער שווערער, איז זייער אַן עפעקטער און באַווייזט דעם אייניען אין פאַרשיידענע ליטעראַרישע פּערספּעקטיוון. נאָר אַזאַ מיטל באַרעכטיקט זיך ניט שטענדיק. קעדיי ער זאָל ניט זיין איבערגעלאָדן, מוז ער זיך אָנשפּאַרן אָף אַ שטאַרקן געבוי פון דער פאַבולע, ווען ניט, צעקריכט זיך די גאַנצע פאַבולע. ס'קען זיין, אַז דער ניט אינגאַנצן געלונגענער סיוזשעט־געבוי בא מאַרקישן הענגט אָפּ פון אַט די פאַרשיידענע פּערספּעקטיוון; פאַרקערט, דערלאָזט ניט דער שוואַכער סיוזשעט־געבוי איינעמען די גאַנצע קאָמפּאָזיציע, ווי מע דאַרף.

ווען ס'וואָרט אָנגעוויזן דער ניטגעלונגענער סיוזשעט־געבוי, הייסט ניט, אַז די גאַנצע זאַך איז אַ שוואַכע. — בעשום אויפן ניט. דאָס הייסט נאָר, אַז דער פּלאַן פון דער פּאָעמע און די [illegible] פון דער פאַבול־אַנטוויקלונג זיינען ניט מייסטערהאַפט געמאַכט. די קאָנקרעטע אויסטײלונג פון די פּריוואַטע אויפגאַבן קען אָבער זיין אַ גלענצנדיקע אַפילו בא דעם שוואַכן פּלאַן. דאָסזעלבע זעען מיר אין מאַרקישעס פּאָעמע.

בעסער פון אַלץ גיבן זיך איין מאַרקישן די לירישע טיילן פון זיין פּאָעמע. די לירישע קאַפּיטלעך געהערן צו די בעסטע מוסטערס ניט בלויז פון מאַרקישעס שאַפן, נאָר פון דער גאַנצער יידישער פּאָעזיע.

דאָס ערשטע קאַפּיטל — די אוווערטיור — מיט זיין מוזיקאַלישן געבוי און טעמאַטישער פאַרבינדונג; דאָס ניינטע קאַפּיטל, וואָס איז לויט זיין שטימונג ענג פאַרבונדן מיט דער אוווערטיור, די באַלאַדע וועגן שלייפערס מיט איר שטרענגער, קימאַט קלאַסישער פאָרם; דאָס קאַפּיטל וועגן שלוימע־בערס און אַזרילס מאַמע, ווען זי לייענט שאָמעס צו נאַכט „צענע־אורענע״, דערמאָנט איר זין און גייט שרייבן אַ בריוו צו מאַכנאָען (אַן אויסגעצייכנטע קינסטלערישע דרייסטקייט!), דער רויטער קאַוואַלעריע־מאַרש — אַט די אַלע און אַסאַך אַנדערע ערטער זיינען די בעסטע שורעס אין דער היינטיקער יידישער ליטעראַטור. איז טאַקע אַ שאָד, וואָס דער ערשטער קאָמפּאָנענט פון דער גרויסער פּאָעמע — איר עפּישער טייל, — כאַראַקטערן, געשעענישן, דראַמאַטישע מאָמענטן, קולמינאַציע־פּונקטן — איז ניט אינגאַנצן געלונגען. דעם סיוזשעט־געבוי האָט מאַרקיש ניט באַהערשט, און דאָס איז דער וויכטיקסטער כעסאָרן פון דער פּאָעמע.

VI

דאָס פּאָעטישע ווערק, וואָס האָט פאַר זיין טעמע די געשעענישן פון אונדזער צייט, איז פאַרקניפּט מיט די ברייטע פאָלקסמאַסן ניט בלויז לויט אָביעקטיוון קינסטלערישן מאַטעריאַל, נאָר נוצט אויס די שאַפונג פון די מאַסן אויך ווי מאַטעריאַל. דעריבער ווערט טאַקע אין אַזעלכע פּאָעמעס ווי „ברידער״, זייער אָפט אויסגענוצט דער פאָלקלאָר — פאָלקסלידער, שפּריכווערטער, מאַסנלידער א. אַז״וו. די דערמאָנטע סעלווינסקיס „אוליאַליאַיעווסטשינע״ איז רייך מיט פאָלקלאָריסטישע עלעמענטן. איינע פון די ערשטע און גרעסטע זאַכן אין דעם זינען — איז אַלעקסאַנדער בלאָקס „צוועלף״. דאָס איז זעלבסטפאַרשטענדלעך: פּונקט ווי קאָמפּאָזיטאָרן נוצן אויס פאָלקסטימלעכע מעלאָדיעס פאַר זייערע סימפאָנישע ווערק — אַט, לעמאָשל, ר. גליער אין זיין „רויטן מאָן״ — אַזוי נוצן אויס דעמאָזיקן מאַטעריאַל פּאָעטן. מיט פאָלקלאָר זיינען אויך רייך מאַרקישעס „ברידער״.

מאַרקיש האָט זייער ברייט און זייער פאַרשיידן אויסגענוצט די פאָלקסטימלעכע עלעמענטן. אַמאָל איז דאָס ניט מער ווי עטלעכע ווערטער אָדער איין איינציקע שורע, אַט ווי אין אַזעלכע ביישפּילן:

„אין שלאַכטנדיקע שריפטן, שראַמיקע זיך שלייסן;
— „קיינער ניט! קיין גאָט, קיין מיילעך און קיין העלד!״

ז. 147 (קורסיוו מיינער).

דאָס זיינען די ווערטער פונעם „אינטערנאַציאָנאַל״. אַט איז ריינער פאָלקלאָר:

„פּיס אָף פּיס פאַרדרייגעטע — אָף פרייילעכע וואַרשטאָטן,
אין אויער קריכט ניט דורך דער אָפּגענאָגטער פאָדעם.
מאַזלטאָוו, לאַטאָושניקעס, מיט שטשאָבען און מיט לאַטען —
אָן אַ נאָדל, מיט אַ נאָדל — אַט אַזוי בעקאָוועד גאָרל!״

(ז. 16).

דאס זייגען ווערטער פון א באוויסטער פאלקסליד, וואס מארקיש נוצט אויס ווי א רעפרען (א צוזונג) צו עטלעכע סטראפעס. דאס גאנצע קאפיטל איז וועגן מענאכעם-הערש דעם שניידער, און דער צוגאנג איז זייער גוט צוגעפאסט אהער.

דער מאטעריאל — עפיזאדן פון דער רעוואליוציע — דערלויבט מארקישן אויסנוצן ניט בלויז יידישע לידער. אזוי זעען מיר ווי אינעם יידישן טעקסט זייגען ארייגעשטעלט רוסישע לידער אדער טיילן פון זיי. די ווערטער פונעם בודיאני-מארש גיט מארקיש איין מאל אין דער איבערזעצונג:

„בודיאני, אונדזער ברידערל, מיט אונדז ז'די גאנצע וועלט"

ז. 203.

א צווייט מאל ברענגט ער דיזעלבע ווערטער שוין אן א איבערזעצונג:

אי, בודיאן, наш братишка, מיט אונדז איז די וועלט"

ז. 208.

דאס איז ניט דער איינציקער מין אויסנוצונג פון פאלקלאר. אפטמאל טוט מארקיש אזוי: ער נעמט די פאלקסליד און בינד זי איבער מיטן אייגענעם טעקסט. ס'באקומט זיך א גאנצער ריי קאמפליצירטע סטראפעס, וואס זייגען פארבונדן דורכן גרונט-טעקסט (ווייל די סטראפע פון דער פאלקסליד איז איבערגעשניטן אף צווייען). אט זייגען אייניקע ביישפילן:

און ס'גיט זיך אזא זינג מיט בריענדיקער טרייסט,
און ס'גיט זיך אזא בענק — מע ווייסט נאך ניט וואהין —
— „און דו אקערסט און דו זייסט
און דו האמערסט און דו שפינסט!"
ס'איז געדעקט דער דאך מיט שניי,
ס'זייגען ווענט פון שטיבלעך דין, —
— „און דו פיטערסט און דו נייסט,
זאג, מיין פאלק, וואס דו פארדינסט". (ז. 20).

די ערשטע צוויי שורעס, ווי א האקדאמע, געהערן נאך צו די פריערדיקע סטראפעס; דעריבער איז דער ריטם זייערער ניט אזא, ווי פון דער גאנצער ליד. נאר שוין אין דער צווייטער סטראפע איז דער ריטם אויסגעהאלטן איינגאנצן. די גראמען זייגען דיזעלבע אין ביידע סטראפעס, נאר די פארבינדונג פילט זיך דייטלעכער.

פונקט אזוי איז געמאכט נאך איין ליד:

געקאכט האבן זיך יארן אפן פייער,
מיט לידער זיך געבונדן פונעם „בונד":
— „און טרעפט דיך א קויל, מיין געטרייער,
א קויל פונעם מערדער, דעם הונד!"
פארזאמלונגען אף לאנקעס אף פרייע,
א רויטע פראקלאמאציע און די „שוועע";
„נעם איך דיר ארויס פונעם פייער
און היול דיר מיט קושן דיין וווגד".

(ס'ווערט דא געבראכט, ווי א ביישפיל, בלויז דער אנהויב פון די ערטער, בלויז די ערשטע סטראפע פונעם גרונט-ליד מיט איר אנטוויקלונג. בא מארקישן איז דאס דורכגעפירט ביזן סאף).

אנשטאט פארייניקן דעם טעקסט פון פאלקסליד מיטן אייגענעם טעקסט אין איין סטראפע, גיט אמאל מארקיש צו די גאנצע סטראפע צו דער גאנצער גרונט-סטראפע. דאס הענגט אפ דערפון, ווי סטראפיש געבויט איז די גרונט-ליד: דארט, ווו זי איז געבויט לויטן סטאנסען-סיידער (abab), שניידט זי מארקיש דורך; דארט, ווו זי איז געבויט לויטן צווייִשורעדיקן נוסעך, זונדערט דער אווטער אפ מיטן אייגענעם טעקסט איין סטראפע פון דער אנדערער אט אזוי:

פיקן זיך שטערן פון הימל פון הויך —
צעקוועלט שלוימע-בער זיך: — „און דו, טאטע, אויך!

— צוזאמען, צוזאמען, די פאנע איז גרויט,
זי פלאקערט פון פייער, פון בלוט איז זי רויט!"

ציגדן זיך שטערן — טרויעריק שטיל,
פארטויבט שלוימע-בערן דאס קאל פון אזריל:

— „מיר שווערן צו קעמפן פאר פרייהייט און רעכט
מיט אלע טיראנען און זייערע קנעכט!"

א. א"וו. — ז. 23.

אין באזונדערע סטראפעס איז אויסגעטיילט דער צונויפמיש פונעם יידישן טעקסט מיט דער רוסישער ליד — א איבערגאנג, אזוי צו זאגן, צו couleur locale („קוליער ליאקאל" — צו לאקאלן קאלאריט):

מיילער אף דער זייט אין לידער — אידא נו:
Е-дет ё-он да на сером, да на коню!
און די צוימלעך קלינגען, און די צוימלעך פליעסקען:
— А штаны на ё-ом — ликсандричéские
דער אבאו אף פלייצע — און די פיס זיך הענגען:
— А рубашка на ё-ом кумачевенькая!

א א"וו. ז. 105-204.

דאס זייגען בלויז עטלעכע ביישפילן. אינדערעמעסן זייגען זיי אסאך מערער און טרעפן זיך אפטער. דאס איז זייער א טרעפלעך מיטל — אט די אויסנוצונג פונעם פאלקלאר: אין פארבינדונג מיטן אריגינעלן טעקסט גיט דאס א אינטערעסאנטן עפעקט — דעם לייענערס אויפמערקזאמקייט גייט אין צוויי שטראמען מיטאמאל, ווי, לעמאשל, אין א פוגע, ווען עטלעכע מוזיקאלישע טעמעס הערן זיך מיטאמאל. אויך אינעם פסיכאלאגיש-טעמאטישן זין גיט דאסדאזיקע מיטל אסאך: עס מאכט דייטלעכער און שארפערער די כאראקטעריסטיק פון דער צייט, סוויוועאדער פון פערזאנען, אײדער לאנגע באשרייבונגען. אמאל, ווי שוין געזאגט, איז דאס אויך א מיטל פונעם couleur locale. דעריבער, מיסטאמע, געפינען מיר צוזאמען מיטן עכטן פאלקלאר אויך נאכמאכונגען, — סטיליזאציע.

אויב אין דעם פאל איז סטיליזאציע א אייגענע שאפונג אינעם פרעמדן סטיל, דארף מען באשטימען, אין וועלכן סטיל זייגען געמאכט מארקישעס סטיליזאציעס. ווי מיר זעען, איז די סטיליזאציע בא מארקישן א הענושעך פונעם עמעסדיקן פאלקלאר. דערפון איז געדרונגען, אז דער גרונטפראטאטיפ פון סטיליזאציעס זייגען די פאלקסלידער.

מארקיש מאכט זייער גערן נאך די פאלקס-פרימיטיוון. אט, לעמאשל, ליעבערעוס ליד:

אנטעליעריער קאפעטעס,
גרעזעלעך צעגרינטע —
גאט, דו זאלסט מיר אפהיטן
מיינע שאף און רינדער!

סמארארנע קראפעווע,
שעטעלעך די וויג איז;
גאט, דו זאלסט מיך אפהיטן
פון די באלשעוויקעס!

א. אז"וו. ז. 156.

דאָ איז גאַנץ דײַטלעך די האַשפּאָע פֿון די רוסישע לידער. אַגעוו, מאַרקיש אַלײן גיט דאָס צו װיסן מיט אײנפּיר־װערטער: „און ער װיגט די שאָף מיט פּאַסטעכדיקע לידער“,— נאָר די ליד האָט מאַרקיש אַלײן אָנגעשריבן. מיר געפֿינען דאָ אַלע סימאָנים פֿונעם פֿאָלקסשאַפֿונג: אי דער פּערזונריטם, אי די איבערכאַזערונג אין יעדער סטראָפֿע („גאָט, דו זאָלסט מיך אָפּהיטן“), אי אַפֿילע ניט ייִדישע װערטער — „רעזש װוי, מאָי טשאָבאָטי“.

אויב אין דערדאָזיקער ליד פֿילט זיך נאָך די האַשפּאָע פֿונעם פּראָטאָטיפּ, איז שוין אין אַן אַנדער סטיליזאַציע שװערער צו באַשטימען דעם אָפּשטאַם פֿון פּראָטאָטיפּ. מער פֿון אַלץ איז עס אַ „טשאַסטושקע“— נאָר מאַרקישעס איבערמאַכונג איז װײַט אָװעקגעגאַן פֿונעם מוסטער:

ע־ע־עך זשע, ברידער,
ביר און האָניק,
לײַב און לידער
און האַרמאָניק!

שיק זיך, שיק זיך
ביטער מאַזל —
אָט אַ שיקסער,
אָט אַ מאַזעק.

צײַן און ציטער
צאָלן צײַלן —
צאַנקט און ציט זיך
צ׳אַלע צײַלעם.

א. אַז״װ. ז. 136 ־ 133.

euphony

דאָס דערמאַנט, דאַכט זיך, אַ ליד פֿונעם רוסישן דיכטער אַנדריי ביעלי — „Плясовая“. דידאָזיקע ליד איז אויך אַ סטיליזאַציע פֿון די פֿאָלקס „טשאַסטושקעס“ און מאַרקישעס איבערזעצט ליד איז זײער ענלעך צו ביעליס אי לויט איר רײַכער אייפֿאָניע, אי אַפֿילע לויט דעם ריטם און לויט די איבערכאַזערונגען. אָט, צום בײַשפּיל, אײן סטראָפֿע פֿון ביעליס ליד:

Дьякон пляшет,
дьякон, дьякон,
рясой машет,
дьякон, дьякон!

בײַ מאַרקישן טאַנצט אויך דער גאַלעך: „טאַנצט דער גאַלעך שװאַרץ און שװער“. ס׳קען זײַן, אַז דאָס איז בלויז אַ צופֿעליקע צוזאַמענטרעפֿונג. און ביעליס ליד איז אַפֿילע ניט באַקאַנט מאַרקישן.

רוסישע פֿאָלקסלידער זײַנען ניט דער אײנציקער טיפּ פֿון מאַרקישעס סטיליזאַציעס. דער צװײטער טיפּ איז ייִדישער עפּיסטאַליאַר־סטיל (בריװן־סטיל). דעמדאָזיקן פּאָעטישן מיטל — בריװ־פֿאָרם — נוצט אויס מאַרקיש עטלעכע מאָל: — מענאַכעם־הערש שרײַבט אַ בריװ צו זײַן װײַב, אַזריל און שלוימע־בער שרײַבן צו דער מוטער; זי, די מוטער, שרײַבט צו מאַכנאָען — און אַלעמאָל סטיליזירט מאַרקיש די בריװ. בײַ מענאַכעמען זײַנען סטיליזירט בײדע אָרטן — אי דעם מאַנס בריװ, אי דעם װײַבס דערצײלונג:

„לעזיגאָסי, עסטער: כ׳קום דיר טאָן צו װיסן,
דאַנקען גאָט געזונט. די דינסט איז גאָר ניט שװער.
כ׳װאָלט עפּשער זיך אײנגיכן שטעלן אָף קאָמיסיע,
דאָס נעמלעכע פֿון דיר, דאָס נעמלעכע צו הערן!
. . . .

איך קום דיר, עסטער, מעלדען, אַז װײַסע װעט מען נעמען שוין,
װײַסינקע מיט ברילן פֿון די פֿײַנע לײַט.
כ׳בין, דאַנקען גאָט, געזונט. מיר שטײען שוין אין פּשעמישל!“

ט׳האָסט דיר, מענאַכעם אַ נײַער גענעראַל דיר!
פּשעמישל און לעמבעריק און איך װײס דאָרט נאָך װאָס?
פֿרעג צומאָל װער דאַרף עס? נאָר געװײן און גװאַלדן,
קינדערלעך־יעסוימים, הונגעריקע, באָרװעסע.

א. אַז״װ. ז. 44 ־ 42.

אין די צװײ לעצטע סטראָפֿעס זײַנען צונויפֿגעבונדן מענאַכעמס בריװ און עסטערס רעפּליקע; מע זעט דאָ דײַטלעך צװײ סטילן — מאַנסבלשן און װײַבערשן.

אָט איז א טײל עסטערס בריװ צו מאַכנאָען.

„פֿאָטערל מאַכנאָ, כ׳װעל בעטן פֿאַר דיר גאָט!
פֿאַר דיר און אויך פֿאַר דײַנע אָרעמע סאָלדאַטן;
דו ביסט דאָך, פֿאָטערל מאַכנאָ, מיטן נאַראָד,
אין שטאָט נישטאָ אַפֿילע װעמען אָנײען אַ לאַטע!

און ס׳שרײַבט איצט, פֿאָטערל מאַכנאָ, אַ בריװ דיר
מענאַכעם־הערש אַלעװ־האַשאָלעמס װײַב — אַ בריװ פֿון טרערן.
איז װער זשע זאָל זיך אָננעמען דאָ אונדזער קריװדע,
אָן אַזרילן און אָן שלוימע־בערן?..“ ז. 99.

דורכלאָזנדיק די אַנדערע בריװ־ און שפּראַך־סטיליזאַציעס, װעלן מיר זיך אָפּשטעלן נאָך אויף אײן בײַשפּיל פֿון שפּראַך־נאָכמאַכונג. די פּױלישע ייִדן אין מאַרקישעס פּאָעמע רעדן מיט זײערער פּױלישן דיאַלעקט:

„ס׳איז ניש אינזער זאַך, ס׳איניש אינזער איסעק,
עפּשער װאָיסן זאָי — װאָס באָלשעװיקעס װילן?
. . . .
. . . . זעקספּונטאָװנע הינער!
הערן זיי נאָר, האַרעלע,— יאַך בין מיט ענק מײטעװ!
מאַכן א פּאַטשאַנטעק זאָי! יאַך לאָז עס נאָר פֿאַר אינען!“ ז. 124.

די דיפֿערענצירונג פֿון די פּערזאָנען לויט זײער שפּראַך אין רײד־מאַניר, די אויסנוצונג פֿון די פֿאָלקסלידער און זײערע קאָמבינאַציעס — דאָס, אַלץ באַװײַזט אונדז מאַרקישן װי אַ קינסטלער, װאָס פֿילט דאָס װאָרט און קאָן עס צופּאַסן, װוּ מע דאַרף.

VI

די פֿאַרײניקונג פֿון עפּישער דערצײלונג מיט לירישער פֿאָרם ברענגט צו אַ באַזונדערן זשאַנר־באַלאַדע. דער אינהאַלט פֿון דעם טערמין האָט זיך עטלעכע מאָל געענדערט אין משך פֿון יאָרן; לעסאָטע איז ער װײַט אַװעקגעגאַן פֿון זײַן אַמאָליקן פּראָװאַנסאַלישן אָדער ענגלישן פֿאָלקס־פּראָטאָטיפּ; פֿונדעסטװעגן זײַנען די כאַראַקטעריסטישע שטריכן פֿאָרט געבליבן. דאָס איז, ערשטנס, אַ געװיסע פֿאַבולע; צװײטנס, אַ ניט קאָנסעקװענטער אויסלײג פֿון די געשעענישן; דריטנס, אַן אונטערשטרײַכונג פֿון הויך טראַגישע און שאַרפֿע מאָמענטן; פֿערטנס, דורכלאָזונג פֿון דעטאַלן; לעסאָף, האָט די באַלאַדע געװיסע פֿאָרמעלע סימאָנים. די פֿאָרמעלע סימאָנים האָבן זיך שטאַרק געענדערט און מע קען שוין ניט רעדן װעגן קאַנאָניזירטער באַלאַדע־פֿאָרם. פֿונדעסטװעגן קען מען אין ענגלישער, דײַטשער און רוסישער פּאָעזיע באַמערקן, װי אײנע פֿון די באַלאַדע־פֿאָרמעס, א צװײפֿערזיקע און פֿילפֿיסיקע סטראָפֿע. אין אונדזער צײַט, אַפֿן סאָװעטישן באָדן,

האָט אָט די פאָרם ווידער לעבעדיק געמאַכט ב. טיכאָנאָוו, וואָס האָט געשאַפן אַ נייעם זשאַנר פון „רעוואָ־ליוציע־באַלאַדע". אויך טיכאָנאָוו נוצט אויס די אַלטע פאָרם.

אַלע סימאָנים פון באַלאַדע געפינען מיר אין עטלעכע טיילן פון „ברידער", און דאָ פילט זיך דער ריכטיקער קינסטלערישער כוש. זעלבסטפאַרשטענדלעך, אַז אַף מאַרקישן האָט געווירקט ניט אַזוי די אַלטע באַלאַדע פון וואַלטער־סקאָט, געטע זשוקאָווסקי, ווי די נייע — טיכאָנאָווס און יעסעניגס. דאָס איז אָבער ניט וויכטיק. אַסאַך וויכטיקער איז דאָס, וואָס מאַרקיש קולטיווירט דעם זשאַנר אָפן יידישן גרונט און גיט דערביי גלענצענדיקע מוסטערס.

אָט זיינען עטלעכע ביישפּילן, קעדיי צו באַווייזן מאַרקישעס מייסטערשאַפט אין דעם פּראַט:

„און רייטער פון וויטן, און רייטער פון נאָענט —
איינציקווייז קומען זיי, פאַלן זיי אָן!

האָבן זיי אַלע באַפאַלן די שטאָט.
— ווער איז אין שטאָט? צי ס'איז קיינער נישטאָ?

. . . .

טויט איז די שטאָט — פאַרהאַקט און פאַרטייט,
— זיצט אַטאַמאַן אָפן פערד און ער טייט...

טייט און באַפעלט אַטאַמאַן אָפן פערד:
ברענגען די שטאָטישע שלייפער אַהער!

. . . .

האָט זיך דער שלייפער געזעגנט אינדר'היים —
שטאַלן אַף אקסל און ווינד אַף געוויין.

. . . .

שטיל איז אין הייזער — דערוואָרגן און הענג:
— וואָס זשע, וואָס טוט מען — אַ קינד, אַז סע וויינט?

גאָרניט! וואָס טוט מען? דערשטיקט מען אַ קינד!
וויניקער איינס אינעם אָרעם געזינד.

. . . .

טייט אַטאַמאַן און באַפעלט דאָרט: — מע דאַרף
ברענגען אַ יידן אַף פּרוּוון די שאַרף!

. . . .

בויגט זיך איין שלייפער אַף שלייפשטיין אינדרויען
און שטעקט דאָרט די שווערד זיך אין גאָרגל אַריין..." ז. 78־76.

בלויז פון די ציטירטע שטיקלעך זעט מען, ווי קונציק און קלאַסיש מאַרקיש נוצט אויס דעמדאָזיקן זשאַנר. דער דראַמאַטישער סיוזשעט איז דאָ באַאַרבעט מיט דער גרעסטער עקאָנאָמיע פון די אויסדריק־מיטלען (האַלעווייי וואָלט די גאַנצע פּאָעמע געווען אַזוי) און אין שטרענגער פאָרם, דערצו איז עס אַלץ פאַרבונדן מיט דעם גאַנצן פּאָעמעגאַנג.

אין באַלאַדע־פאָרם זיינען באַאַרבעט נאָך דערציילונגען וועגן מאַטראָסן און סערקעס טויט:

קייעט א פיש אַ מאַטראָסישע הוט, —
שווער איז די שיפלעך צו שווימען אין בלוט.

צעפּראַלעט זיך, כוואַליעס, צערוקט זיך און לאָזט:
שוואַרציאַמיקער פיש האָט נאָך שפּייז זיך געלאָזט!

ס'האָט שוואַרציאַמיקער פיש זיך אַף מאַלצייט געלאָזט:
ערגעץ וואַרפט מען פון באַרזשע — מאַטראָס נאָך מאַטראָס.

א. אַז"וו. ז. 195.

אויך די באַלאַדע איז געמאַכט לויט די שטרענגע קלאָלים פון אָט דעם זשאַנר.

אַביסל אַנדערש איז נאָך איינע אַ באַלאַדע — זי איז מער לירייש און מער, אַזוי צו זאָגן, סימבאָ־ליש. דאָס איז דער אָנהויב פונעם XI קאַפּיטל:

„ברייטער בלייער דניעפּר — געל און זאַמדיק הילט זיך,
שווימען אַף אַף אים יידן, יידן ווי געהילצן...

. . . .

שלאָפן, שלאָפן יידן, אַף כוואַליעס און אַף ברעגן,
ווי אַף שוואַרצע פּליאַזשן — ווייט אַף ווייטע שטרעקן.

— וואָס פאַרשלאָפסט איר, יידן — שוואַרצע טעג און יאָרן,
ס'גייען אוף פאַרנאַכטן, ס'קומען אָפּ קאַיאַרן. ז. 72.

דער פּאָבוליאַרער טייל פון דער באַלאַדע איז דאָ טיפער באַהאַלטן, ווי אין די צוויי פריערדיקע; און דאָ וועגט איבער דער לירישער טייל, די אַסאָציאַטיווע — ניט דער סיוזשעט.

אין דער גאַנצער פּאָעמע געהערן די באַלאַדעס צו די בעסטע ערטער אי לויט זייער פאָרם, אי לויט זייער קינסטלערישן טאָך. זייער פּאָעטישער ווערט איז זייער אַ הויכער אי פאַר מאַרקישעס שאַפן, אי פאַר דער יידישער פּאָעזיע.

VII

א גרויסע פּאָעמע מיט אַסאַך פאַרשיידענע עפּיזאָדן און געשעענישן, מיט פאַרשיידענע זשאַנרען און אַסטע לירישע אָפּווייכונגען (צייטנווייז קען מען רעדן וועגן עפּישע אָפּווייכונגען), קען ניט זיין אָנגעשריבן אַף אַן איינפאַרביקן ריטמישן אויפן. דאָס וואָלט געווען קינסטלעריש־פאַלש, פון איין זייט, מאָנאָטאָנ־טונע — פון דער אַנדערער. דאָס האָט מאַרקיש פאַרשטאַנען, האָט ער געמאַכט זיין ווערק ריטמיש און סטראָפיש פילטאַכיק.

אין ענגן צוזאַמענהאַנג מיטן אינהאַלט פון באַזונדערע טיילן האָבן מיר פאַרשיידענע ריטמען און פאַרשיידענעם סטראָפע־געבוי. זעלבסטפאַרשטענדלעך, אַז קיין שטענדיקע, קאַטעגאָרישע פאַרבינדונג צווישן אינהאַלט און ריטם איז ניטאָ; עס באַמערקט זיך אָבער בא מאַרקישן אַ טענדענץ צו באַנוצן באַזונדערע ריטמען פאַר לירישע טיילן און באַזונדערע פאַר סיוזשעטישע טיילן, דאָס איז אָבער בלויז אַ טענדענץ, אַפט איז דאָ אַ איבערמיש. דאָרט, וווּ ס'ווערן באַנוצט די פאָלקלאָרישע און קאַנאַנישע פאָרמעס, דאָרט, געוויינלעך, האַלט אָן מאַרקיש געגויע ריטמען און סטראָפעס.

די וויכטיקסטע ריטמען און סטראָפעס, וואָס מאַרקיש באַנוצט, זיינען אַזעלכע:

א) די ריכטיקע צווייישורעדיקע זעקספיסיקע כאָרעישע סטראָפע מיטן ווייבלעכן גראַם:

„אויב ס'וועט עמעץ פרעגן, אויב ס'וועט עמעץ בעטן —
איז אַ־דאָ אַ קרעטשמע, און ניט ווייט אַ שטעטל".

די מעטרישע סכעמע באַקומט פאַרשיידענע מאָדעפיקאַציעס און שאַפט פאַרשיידענע ריטמישע גענג. צייטנווייז, אַנשטאָט ווייבלעכן גראַם באַקומט דיזעלבע סטראָפע אַ מענלעכן גראַם:

„קלאַפּט ער: שער און אייזן! לויפט ער — הין און ער:
ווו זיינען די יונגען? אַזריל און שלוימע־בער!"

ווי וואַריאַציעס פון דעמזעלביקן פערזנמאָס זיינען די אַמפיבראַכישע און יאַמבישע ריטמען:

א) א כוישעך, אַ וויוגע, — מע זעט ניט די וועלט,
— פאַרשאָטן די וועגן, פאַרשנייט און פאַרשטעלט!

ב) איז קעסטעלעך סאָלדאַטישע, איז טשייניקלעך און פערד,
און לידער פון די דערפער, און טרערן פון דער ערד.

דיזעלבע מאָס געפינען מיר אין פאַרשיידענע שאַטירונגען קימאַט אין אַלע לירישע טיילן. מאַר ורערציילונגס-טיילן באַנוצט מאַרקיש דעם ברייטן פילטיסיקן יאַמב אויך אין פאַרשיידענע וואַריאַציעס. די גרונט-סכעמע איז אַזעלכע:

„און ס׳ענטפערט שוין פון גאַס אַ פרייליכער גערודער,
דאָס קאָל, דאַכט זיך מעגאַכעמען, קייקלט זיך פון דעכער,
עס גייט דאָרט שלוימע-בער. ער גייט דאָרט פון דער הוטע.
און ער איז מיט אַ קאָפּ פון אַלעמען דאָרט העכער".

לויט דערדאָזיקער סכעמע איז געשריבן דער גרעסטער טייל פון בוך. ניט זעלטן זיינען אָבער בײַ מאַרקישן פאַראַן קאָמפּליצירטע סטראָפעס, לעמאָשל:

„צווישן שטיבלעך פון נויט, צווישן שטיבלעך פון מיסט,
צווישן קרעציקן פעלד מיט בייסאַלמענס באַזייט,
צווישן רויכיקע ווענט, צווישן דערפער געשפּאַנט —
וואַקסט אַ קימען אינדר׳הויך, וואַקסט אינדר׳הויך, ווי אַ בייטש,
און די דונערס ער טרייבט, און די כמאַרעס ער שמיצט,
און ער טייט אַף דער שטאָט, און ער טייט אַפן קאַנט".

די דאַקטילישע זעקסשורעדיקע סטראָפע, וואָס איז געבויט לויטן טיפּ abc, bac, מאָדעפיצירט זיך אויך עטלעכע מאָל אַזוי: abc, abc אָדער abc, acb א. אַז״וו.

ווייטער זיינען פאַראַן אַכטשורעדיקע פירפיסיק-כאָרעישע סטראָפעס מיט ווייטע קרייץ-ריטמען: abcd, cabd אויך אין אַסאַך וואַריאַציעס.

די באַשרייבונג און דער אַנאַליז פון אַלע סטראָפע-מינים און פערזנמאָסן, וואָס מאַרקיש באַנוצט, איז אַ טעמע פאַר אַ ספּעציעלער אַרבעט, עס איז פּאָשעט שווער זיי איבערציילן — אַזאַ רייכקייט און פאַרשיידנאַרטיקייט איז דאָ. צוזאַמען מיט די קלאַסישע און שטרענגע מאָסן נוצט מאַרקיש אויס אויך די פרייע און אינגאַנצן היינטיקע מאָס, צוזאַמען מיט די פאָלקסמאָטיוון. מע קען ניט פאַרשווייגן איין וויכטיקן כעסאָרן: צייטנווייז ווערט מאַרקיש זייער פויל אַף דער אויסגעקליבענער פערזנסיסטעם און אַנשטאָט וויכטיקער מאָס גיט ער אַ איבערגעדרייטע:

„טוט זיך די הויט אָפּ פון ביין און פון לייב:
— „סערקע, דו הערסט?.. סאַראַ ווינט, סאַראַ טרייב!"
. . . .
און ס׳וועקט מיטן אָטעם סערקע אים שווער:
— וואָס, שלוימע-בער?!"

אָדער:

„אַף וועמען וואַרט דער צוג? מ׳דאַרף קיינעם ניט באַגלייטן.
געזעגנט זיינען אַלע — טרויעריק-געטרייסטע;
נאָר ס׳פּרייפלט נאָך אַן אַלטיטשקער פון איין וואַגאָן אין צווייטן:
שענקט, אָ, קריסטן ערלעכע, אַף טשענסטאָכאָווער קלויסטער.

אַ פייף — אַ ווייטער פייף
אין נאַכט אריין פאַרשניידט זיך,—
פייערלעך, ווי שטערן, ציטערן און פאַלן,
און ס׳גרייצערט זיך פון ווייטן רויקערדיקע קנוילן.

וועמעס וועג ס׳איז נאָענט, וועמעס וועג ס׳איז וויט:
— אַ גוטע, גוטע נאַכט! אַ גוטע, גוטע רייזע!
פון ליכטיקע, פון גרויסע וואַרשאַווער וואָקזאַלן
אוועקפאָרט איזט אַזריל אין שטעטעלעך פון פוילן".

די מיטלסטע סטראָפע איז אַזוי איבערגעדרייט, אַז עס איז שווער צו דערקענען איר געפּוי. פאַראַן נאָך עטלעכע אַזוינע פאַלן. ס׳איז ניטאָ קיין גרונט צו מיינען, אַז דאָס איז געמאַכט אומישנע, מיט אַ געניער קאַוואָנע; מע קען כּוישער זיין, אַז דאָס איז פּאָשעט ניט קיין אַקוראַטנע אַרבעט. אַ שאָד, מיט אַזעלכע קלייניקייטן פּאַטערט מען אַ שיין ווערק!

וואָס איז אינדערעמעסן בײַ מאַרקישן אויסגעצייכנט — דאָס איז די אייפאָניע, דער קלאַנגענבאַשטאַנד פון זיין פּאָעמע. דאָ זעט מען מאַרקישן, ווי אַ גרויסן מייסטער פונעם פערז; ער קען און ווייסט, ווי אַזוי צו אָרגאַניזירן דאָס וואָרט. ס׳איז איבעריק צו זוכן, וואָס פאַר אַ באַדייט האָט וואָרט-אינסטרומענטירונג — דאָס איז בלויז ווילקלאַנג און ניט מער. די אַלע מעגלעכע מינים פון אייפאָניע * איז גרינג צו געפינען אין די „ברידער". אָט זיינען עטלעכע ביישפּילן:

„שלייפן די שלייפערס מיט שטאָלענס און שטיין,
בלישטשען די שווערדן אַף שטיבעלעך קליינע.

אין אַ ועגעריק צעזעגענעם זיגזאַג...

און לידער פון די דערפער, און טרערן פון דער ערד...

געלע הענט און געלע בערד און נעגל געלע...

אַ באַסעל, אַ באַסאַל און פאַרפאַלן...

ראָזע איז דער ראַנד — די רייף פון האָריזאָנט...

אוי, איר, רויטע ריטער, רייטנדיקע ראָטעס..."

אין די עטלעכע ביישפּילן זעט מען, ווי קינסטלעריש מאַרקיש בויעט די קלאַנגען פון זיינע פערזן. פאַראַן גרויסע טיילן, וואָס זיינען צייטנווייז אַזוי דורכגעלייטערט, ווי, לעמאָשל, ז.ז. 201-204 „די רויטע קאַוואַלעריע". גלענצנדיקער פון אַלץ איז מאַריוסקעס טאַנץ (ז. 133-136), ווו ס׳זיינען דאָ אַזעלכע שורעס.

„ס׳ברענען הערצער,
ברענען קונציק
אָט אַ הערצו,
אָט אַ הינצו.
ציין און ציטער
צאָלן ציילן —
צאַנקט און ציט זיך
צ׳אַלע ציילעם!

די רייכקייט פון אַליטעראַציעס פאַרשטעלט ניט דעם סעמאַנטישן באַדייט פונעם וואָרט, און דאָ איז מאַרקיש ניט אַריבער די גרענעץ, ווו עס ענדיקט זיך מייסטערשאַפט און ס׳הויבט זיך אָן קונצמאַכעריי. דאָס מאָסגעפיל האָט מאַרקישן ניט פאַרלאָזט, דעריבער איז די זייט פון דער פּאָעמע די בעסטע.

VIII

דאָסזעלבע, וואָס מיט דעם ווילקלאַנג, איז ניט מיטן סעמאַנטיש-עסטעטישן טייל פון די „ברידער" — מיט די טראָפּן און בילדער. געוויס, באַנוצט מאַרקיש בילדער — נאָר ער באַנוצט זיי צופיל. זיינע טראָפּן זיינען רייך און טיף, זיינע פאַרגלייכונגען און עפּיטעטן — גלענצנדיק. ס׳איז פּאָשעט שווער ברענגען ביישפּילן — איינער איז בעסער פונעם אַנדערן, און אַלע זיינען זיי גוט. אָט, לעמאָשל, די שורעס:

„און די וועגן, ווי הענט — שטרעקן ווינד זיך און וויסט"...
„זי איז בלאָוו דאָרט, די ערד, ווי אַ רינד נאַכן שעכט".

* ז. ד. האָפּשטיין און פ. שאַמעס „ליטעראַטורקענטעניש".

„און יאם אין פארצויגן מיט פינצטערן אָוונט,
גלייך ווי אַ שפּיגל מיט קרעפּ בא אַן אָוול״.
אַליין דער בראָניעוויק — אַ שטאָלענע גארמאָני . . .

אַזעלכע פארגלייכונגען קען מען ניט אויסטראַכטן. פאר זיי דארף מען האָבן אַ שארף קינסטלעריש אויג — און אַזאַ אויג איז בא מארקישן פאראַן.

די בילדער.

„און ס׳וויינען אין די טארבעלעך שקאָרינקעלעך ברויט״...
„וואַקסן דאָרט די ביינער, וויאַנען דאָרט די ביינער,
ס׳שמעקן זיי, ווי גראָז, די אומעטיקע בעהיימעס״.
. . . .

„און אויסגעזען האָט ער (דער מאָווער) צווישן קלייטן אַזוי גייוויקי
פונקט, ווי צווישן קרעמער — ראַכמיל זיין באַלעבאָס״.
. . . .

„די אַלטע זייגערס קלינגען דאָרט פארכריפּעט כראָפּיק,
זיי שיטן אַלע שאָען אויסעט אַף אַמאָל ;
עס שלאָפט דער שאבעס אָפן טיש מיט לייכטער צוויי צוקאָפּנס
און טרינקט די כריפּעדיקע זייגער־רייד, ווי ווערטער פון אַ „מאָלע״.

אזוי ווייטער אָן א צאָל און אָן א ברעג. אין אט דעם „אָן א ברעג״ איז אבער מארקישעס שוואכקייט. זיינע בילדער זיינען אויסגעצייכנט, זיינע פּאָעטישע מיטלען מייסטערהאפטע. נאר וואס צו, איז איבעריק. בילד קלעפּט זיך אף בילד, טראָפּ גייט נאך טראָפּ, איינער איז גוט, דער אנדערער — נאך בעסער. ס׳איז אָבער ניטא קיין קויכעס אלעמען זיי איינעמען ; דאס אויג ווערט בלינד פון פילפארביקייט, דער אויער טויב פון פילקלאנג, דער לייענער ווערט פארמאטערט ; בעקיצער, ווי זאגן פראנצויזן, ס׳איז embarres de richesse (צופיל רייכקייט).

אין באנוצונג פון טראָפּן, באמערקט זיך שארפער ווי ווו ניט ס׳איז, אז מארקישן פעלט קינסטלערישע קולטור. ס׳איז ווייניק, דער קינסטלער זאל האבן בלויז טאלאנט — ער דארף נאך האבן א געפיל פון מאָס ; אט דאס געפיל האט אָפּט מארקיש ניט. זיינע בילדער קריכן ארויס פונעם גאנצן פּאָעטישן קערפּער ; אָפּט דאכט זיך, אז מארקיש קאָקעטירט. דער פּאעט דארף קענען געפינען אייגענע נעמען ; מע טאָר אבער ניט פארימען זיך דערמיט און אף יעדער שריט און טריט ארויסווייזן אט די קענטעניש : לויטן געזעץ פון דיאלעקטיק ווערט פון טעזיס אַנטיטעזיס, ווערט בא מארקישן פון א מיילע א כעסאָרן.

ווען מע לייענט „ברידער״, פילט מען די גאנצע צייט, אז דא איז פאראן צופיל ווערטער. מארקיש זשאלעוועט ניט ; ער שיט א וואָרט נאך א וואָרט, א שורע נאך א שורע. ס׳זיינען פאראן אפילע גאנצע קאפיטלעך איבעריקע (שלוימע־בערס קרענק א. אז״וו) ; נאר אויך אין די בעסטע קאפיטלעך קען מען געפינען אט די מארקישעס טעווע — אמפּליפיקאציע (פילווערטערקייט).

אט זיינען אייניקע אביעקטיווע פאקטן, קעדיי מע זאל ניט מיינען, אז דאס איז בלויז א פערזענלעכער איינדרוק.

אין נומ. 2 „די רויטע וועלט״ פאַרן 1927 י. זיינען געדרוקט געוועזן פראָגמענטן פון „ב ר י ד ע ר״ אונטערן נאמען „שלוימע־בער״ אין „קרים״. שפּעטער איז דאס אריין אין דעם XXIX קאפּיטל פון דער פּאעמע.

לאָמיר מאכן א פארגלייך : „שלוימע־בער אין קרים״ איז אנגעשריבן אין 14־שורעדיקע סטראָפעס, אין אזוי גערופענעם האלב־סאָנעט (זיין סכעמע איז : אבאב, גדגד, ההו, זזו). אין די „ברידער״ זיינען אזעלכע סטראָפעס ניטא, און דאָס קאפּיטל כ״ט איז אנגעשריבן אין סטאנסען (די סכעמע : אב אב). ס׳דרינגט דערפון, אז פון די לעצטע ז ע ק ס שורעס פונעם האלב־סאנעט זיינען אצינד געמאכט צוויי פירשורעדיקע סטראָפעס, דאס הייסט, אַ כ ט שורעס. צי האט געבראכט וואס איז ניט נייעס אט די פארגרעסערונג אף $33\frac{1}{3}\%$? לאמיר א קוק טאָן, — ס׳איז געווען :

„איינגערעמט אין בערג אין גאלדענע דער יאם איז,
טעג אזוינע כוואַליקע, טעג ווי טעלעגראמעס —
ליינען זיי די ליסע טרוימערישע בערג :
„— זייט וויסן בערג און סטעפּעס, וויינגערטנער און פערשקעס,
צוויי געטרייע זין פארמאָגט מענאַכעם־הערש :
איינער הייסט אַזריל, — דער צווייטער — שלוימע־בער.״

אצינד איז איבערגעמאכט :

„איינגעראַמט אין בערג אין גאלדענע דער יאם איז,
קומען אָן אין האָפן זעגל־טעג פון ערגעץ ;
טעג אזוינע כוואַליקע, טעג ווי טעלעגראמעס,
ליינען זיי — ליסע טרוימערישע בערג :

„— זייט וויסן, זיסע וויינגערטנער, וויינטרויבן און פערשקעס,
זייט וויסן, טיפע יאמען, זייט וויסן, הויכע בערג, —
צוויי געטרייע זין פארמאגט מענאכעם־הערש,
איינער הייסט אַזריל, דער צווייטער — שלוימע־בער״.

וואס איז דער כילעק צווישן דער אלטער און דער נייער רעדאקציע ? עס זיינען צוגעגעבן צוויי שורעס, וואס גיבן קיין שום נייס ניט. צו דעם קורצן און ענערגישן זאץ „טעג אזוינע כוואליקע״, איז צוגעגעבן א לאנגער זאץ „קומען אָן אין האָפן זעגל־טעג פון ערגעץ״, וואס שוואכט אָפּ דעם איינדרוק און גיט נאך א בילד „זעגל־טעג״ ; אין דער צווייטער סטראָפע איז פארגרעסערט די צאל אדרעסאטן מיט זייערע עפּיטעטן : אנשטאט „בערג און סטעפּעס, וויינגערטנער און פערשקעס, איז געווארן „זיסע וויינגערטנער, הויכע בערג״ ; דערצו „טיפע יאמען און וויינטרויבן״. צי איז עס געווען טאקע נויטיק ?

נאך אביישפּיל. — ס׳איז געווען :

„קרימער ברוינע טעג, צעזונטיקט, צעהיצטע,
האָפן רערט צום יאם מיט בושלדיקע קרייסערס :
— דערפער האבן וויינגערטנער, וויינגערטנער מיט נעסטן ;

און אין אזא וויינגארטן צווישן נעכט פארבלאָנקעט
כאָלעמט שלוימע־בערן זיך פלאמען פון פּאָטיאָמקין,
כאלעמט שלוימע־בערן זיך פאָרטן פון אָדעס !״

ס׳איז געמאכט פון דערפון :

קרימער ברוינע טעג, צעזונטיקטע, צעהיצטע.
ברוינע טעג, ווי בוימער. מע האקט זיי און מע טעסעט.
האָפן רערט צום יאם . . . (א. אז״וו . . . ווי פריער)

און אין אזא וויינגארטן, צווישן נעכט פארבלאנקעט,
און אין אזא נאכט — פארוואָרפן אין א נעסט, —
כאלעמט שלוימע־בערן . . . (און ווייטער, ווי פריער).

וואס זעען מיר דאָ ? אין דער ערשטער סטראָפע נאך א פארגלייך צווישן טעג און בוימער — א פארגלייכונג, וואס בלייבט הענגען אינדערלופטן, ווייל ווייטער דארף מען זי ניט האבן, און אין דער צווייטער סטראָפע — אַ איבערכאזערונג פון א שורע.

נאך דייטלעכער זעט מען אָט אָ די שטרעבונג צו פילווערטערקייט אין דעם דריטן סאנעט וועגן קיטאַיעץ : אנשטאָט פערצן שורעס, זיינען געמאכט אכט און צוואנציק, ד. ה., אינצווייען אזוי פיל. ס׳איז בלויז געגעבן דעם כינעזערס ביאגראפיע, נאר דערמיט איז אפּגעצויגן געווארן דעם לייענערס אויפמערקזאם־

קייט פון ריכטיקן פונקט. מע קען פארגרעסערן די צאל ביישפילן, נאר די געבראכטע זיינען שוין גענוג, אויב מע זאל אבעמען, אז די ערשטע רעדאקציע איז געווען ניט א גאר קיין אידעאלע, איז אפילו דע־מאלט די נייע צו פארלענגערט. אף דעם סמאך פון א ריי ביישפילן קען מען קומען צום באשלוס, אז די גאנצע פאעמע איז איבעריק פארגרעסערט אף $^1/_3$.— וואס פאר א שרעקלעכע פארשווענדעריי דאס איז, וואס פאר א גרויסער ווארט־אויסברענגער איז פערעץ מארקיש!

IX

די פאזיטיווע זייטן פון מארקישעס פאעמע זיינען: שפראך־רייכקייט, טרעפלעכע בילדער, גלענצנ־דיקע אויפטוצונג פון פאלקלאריסטישע און קלאסישע פארמעס, פארשיידענע ריטמעס, ווילקלינגעוודיקייט. די נעגאטיווע זייטן: שוואכער סיוזשעט־געבוי, סכעמאטישקייט אין שילדערן כאראקטערן און געשעענישן, פילווערטערקייט און צו גרויסע צאל בילדער. דאס אלץ באווייזט, אז מארקיש איז שטארק אין זיין פאעטישן כוש, נאר איז נאך ווייט פון שליימעס אין קינסטלערישער אויספארמירונג. ער געפינט נייע מיטלען פון ארויסזאגן זיך; ער האט גרויסע דערגרייכונגען אין שאפן באזונדערע עלעמענטן פון פאעזיע, ער איז א גרויסער ליריקער.— גייט ער אבער אריבער צו ברייטע פארמעס, צו דער קאנסטרוירונג פון א פארענדיקט ווערק,— דארטן באהערשט ער זיך ניט, ווייל אים פעלט קענטעניש אין פאעטישער קולטור.

„ברידער“ מיט אלע פעלערן באווייזן, אז מארקיש איז איינער פון אונדזערע גרעסטע דיכטער. דאס פעלן בא אים פון פאעטישער קולטור שטרייכט נאך אבער דייטלעכער אונטער, ווי ווייט דאס איז א שוואכער פונקט פון אונדזער ליטעראטור־קעגנווארט. דאס פעלן פון פאעטישער קולטור פילט זיך בא אנדערע פאעטן נאך מער ווי בא מארקישן. קעגן דעם איז פאראן בלויז איין איינציקע רעפוע— לערנען זיך בא די אנדערע ליטעראטורן און קולטיווירן נייע פארמעס. טיילווייז טוט עס מארקיש. ער קען אבער טאן נאך מערער. ווען ס'איז פיל געגעבן, בא דעם מעג מען אסאך פאדערן. מארקישן איז געגעבן זייער אסאך. דעריבער האבן מיר רעכט צו פארערן, ער זאל געבן ניט בלויז פראגמענטן, ניט בלויז סקיצן, נאר פארענ־דיקטע טארעלאזע ווערק. אסאך זייטן פון די „ברידער“ דערגרייכן עמעסע קלאסישקייט, און ס'ווילט זיך גלויבן, אז מארקיש וועט אויספילן דאס, וואס ער איז בעיעכוילעס און וואס מיר דערווארטן פון אים.

„פראסטע רייד“, ליטעראַרישע מידעס, דאָס לאַנד „יידיש“

א. וועוויאָרקע

דינסטיק איז פאר מאָנטיק;— א 5־יאָריקער רעפערטואר־פלאן;— ליטקאָמאַנדע און ליטרעכילעס;— וואַרשעווער קאלעגן האָבן ייעש מיט נאָך עפעס: שאָלעם אַש און דער קאָנגרעס פון „פען“־קלוב;— די יידישע ליטעראַטור האָט געפינען איר מיסיע.

פאראן שלימאַזלדיקע דיסקוסיעס. אָנהויבן הויבט זיך עס אָן דערמיט, וואס איינער זאגט: דינסטיק איז פאר מיטוואָך, און דער צווייטער זאגט: מיט־וואך איז נאך דינסטיק. קיין וועזנטלעכע און פרינ־ציפיעלע כעלוקערייעס זיינען נאך דערווייל ניטא. עס גייט בלויז אין א פאָרמולירונג. די דיסקוטאַנטן הויבן אָבער אָן צו באווייזן די ריכטיקייט פון זייערע פאָרמולירונגען. דאָ באווייזט שוין איינער פון זיי טעאָרעטיש, אז דינסטיק איז ביכלאל דער טאג, וואס גייט שטענדיק פאָרויס, אף די פינגער קאן מען דאס באווייזן: אט גייט צוערשט דינסטיק, דערנאך מיטוואך, דערנאך דאָנערשטיק און פרייטיק און שאַבעס און זונטיק און מאָנטיק.

אט אזוי איז ער שוין „טעאָרעטיש און לאָגיש“ געקומען צום אַבסורד. אז דינסטיק איז פאר מאָנטיק.

אזא שלימאַזלדיקע איז די דיסקוסיע וועגן „פראָסטע רייד“, וואס ווערט געפירט צווישן די כאווייריםשיפרעס און י. בראָנשטיין אין „פראָליט“ (נג, 4־6). יערנפאָלס, האט די דיסקוסיע אזא שלי־מאזלדיקן אויסגאנג פארן כ׳ בראָנשטיין.

מיט א יאר צוויי צוריק האט מען אף פארזאמ־לונגען און באגעגענישן אין דער יידסעקציע פון „מאפפ“ גערעדט אָפט וועגן דעם, אז מע דארף פארשטארקן די קאמפאניע פאר קוואליפיקאציע אין דער ליטעראַרישער פראָדוקציע. דער שטאנדפונקט איז געווען אזא: דער לאָזונג פ א ר ש ט ע נ ד־ל ע כ ק ײ ט (וואס, אגעוו גערעדט, איז אין אונד־זער ליטעראטור אויסגעהויבן געווארן דורך דער יידסעקציע „מאפפ“ אין איר זאמלבוך „אָקטיאַבר“) האט פולשטענדיק געזיגט. קיין גרויסע געפאַר פון סיסרעטווירע־ליטעראטור איז ניט פאראן. דער־פאר איז אבער פאראן א געפאר, אז ליטעראטור פון א נידעריקער קוואַליפיקאציע זאָל זיך וועלן צודעקן מיטן שוצמאָנטל פארשטענדלעכקייט. ס'איז דערפאר נויטיק פאדערן מיט מער שטרענגקייט קוואליפיקאָציע. אזעלכע שטימונגען האבן געהערשט אין אונדזערע „מאפפישע“ ליטעראַרישע קרייזן. דאס איז ניט קיין פראגע פון א פרינציפ, מאכמעס עס קאן ניט זיין קיין פרינציפ פון נ י ט־קוואַליפי־צירטער ליטעראטור. דאָ קאן אויך קיין רייד ניט זיין וועגן פ א ר ב ײ ט ן דעם לאָזונג פארשטענד־לעכקייט אף א לאָזונג קוואַליפיקאָציע. פארשטענד־לעכקייט איז א פאָרהאנאָכע און אפילע— ווי כ׳ ליבערינסקי, ווען עס ציטירט סיי שיפרעס, סיי בראָנשטיין, דערקלערט גאנץ ריכטיק— א גרונט־קריטעריע פאר דער ווערטיקייט פון א פראלעטאריש ווערק.

כ. י. בראָנשטיין האט דערמאלט אין מינסקער „אָקטיאבר“ אנגעשריבן אָן ארטיקל וועגן דער פראָגע און... איז ניכשל געווארן אין א ניט־געלונגענער פאָרמולירונג. לויט זיין פארמולירונג איז אויסגעקומען, אז איצטער איז שוין ניט נויטיק אזוי פארשטענדלעכקייט, ווי קוואליפיקאציע. דידא־זיקע ניט־געלונגענע פארמולירונג האט דערמאלט ארויסגערופן א דיסקוסיע. כ׳ בראָנשטיין, וואס האט, לעכאטכילע, ניט שלעכט געמיינט, האט געפונען פאר נויטיק זיין פארמולירונג פארטיידיקן און טעאָ־רעטיש באגרינדן. אין רעזולטאט האבן מיר איצטער